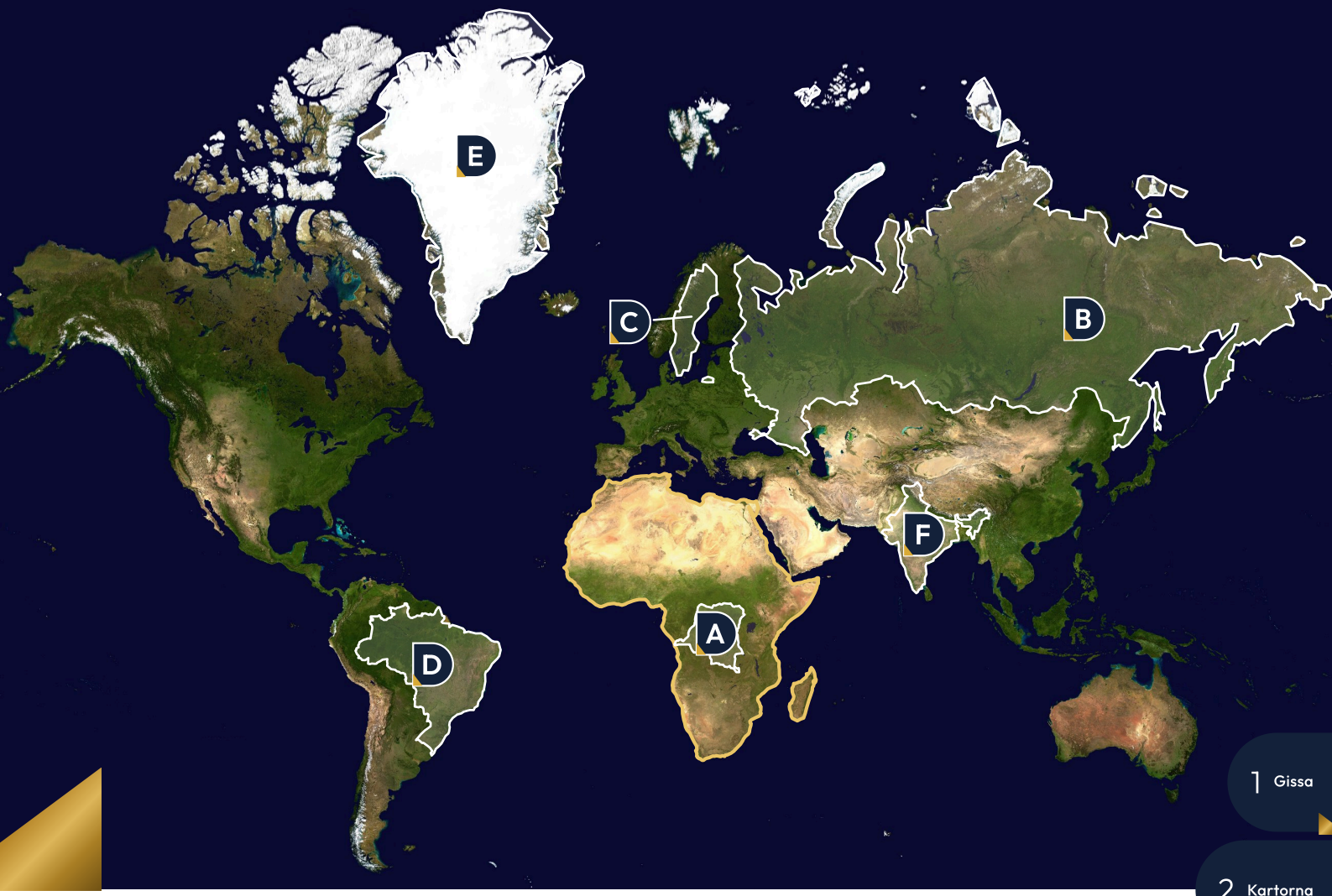
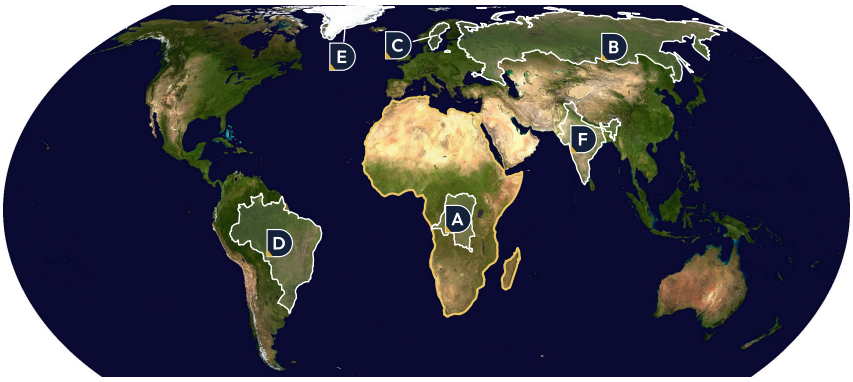
Geografi, åk 7 till gymnasiet, 45 minuter

Hur stort är Afrika egentligen?

Spelar det någon roll vilken världskarta vi använder?



Mercator, 1569. Kompassriktningarna blir rätt. Allt långt från ekvatorn blir för stort. Satellitbild: NASA, Blue Marble. Gränser: Natural Earth.



Equal Earth, 2018. Ytorna blir rätt. Formerna längst norrut och söderut blir lite skeva. Samma satellitbild och samma länder.

Bra att veta

Jorden är rund och kartan platt. Därför blir något alltid fel på en världskarta: ytorna, formerna, avstånden eller riktningarna.

Mercator valde riktningarna. En rak linje på kartan är en fast kompassriktning, så en sjöman kan dra kursen med linjal.

Priset är ytorna. Ju längre från ekvatorn, desto mer förstoras de: ungefär 4 gånger vid Stockholm och 10 gånger vid Grönland.

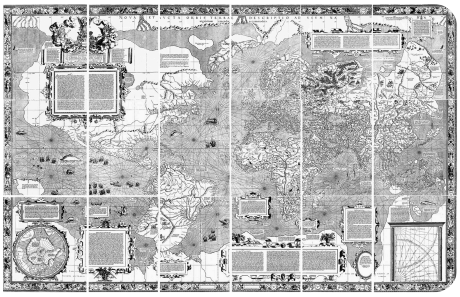
Mercator används än i dag i sjökort och i kartappar som Google Maps, där gator och hus får rätt form när man zoomar in.

Källblad, ett per par. Skriv svaren på svarsbladet, så kan källbladet användas igen.

1 Gissa
2 Kartorna
3 Mercator
4 FN röstar
5 Ta ställning

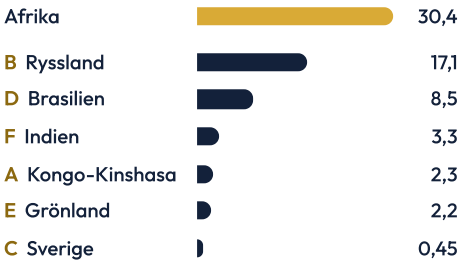
Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.

Steg 3 Källa 1. Mercators egen förklaring på kartan, 1569



Kartan är 2 meter bred och tryckt på arton blad. Titeln står överst.

Så stora är de på riktigt



Miljoner km², total yta enligt FN:s statistikbyrå. Afrika är 14 gånger så stort som Grönland.

På kartans titel

Ny och utökad beskrivning av jorden, noga anpassad för sjöfarande.

Nova et aucta orbis terrae descriptio ad usum navigantium emendate accommodata

Ur förklaringen till läsaren

När vi gjorde den här bilden av världen hade vi tre mål. Det första var att breda ut klotets yta på ett plan, så att platserna stämmer med varandra åt alla håll, både i riktning och avstånd och i longitud och latitud, och så att ländernas former blir som på klotet, så långt det går. […] De kartor som geograferna hittills har gjort går inte att använda för sjöfart. […] Därför har vi gjort avståndet mellan breddgraderna större och större mot polerna.

Ur förklaringen om trakterna i norr

Vår karta kan inte dras ända till polen, eftersom breddgraderna till slut skulle bli oändligt stora.

Gerardus Mercator, världskartan från 1569. Översatt från latinet av Didaktikstudion och jämfört med översättningen i Hydrographic Review, 1932. Förkortat.

Steg 4 Källa 2. FN röstar om kartan, 4 september 2026

Den 4 september 2026 röstade FN:s generalförsamling om förslaget Correct the map, Rätta kartan. 164 länder röstade ja, 1 nej och 6 avstod. Beslutet uppmanar länder, skolor och företag att använda kartor med rätta ytor, till exempel Equal Earth, när storleken spelar roll. Det är inte bindande och förbjuder inte Mercator.

Togo

Robert Dussey, Togos utrikesminister

Han lade fram förslaget för Afrikas länder. I FN, 4 september 2026.

”Kartor formar hur vi förstår världen. De styr undervisningen, ger näring åt fantasin och påverkar hur människor uppfattar världen. […] En rättvis karta ändrar inte världens geografi. Den ändrar hur vi ser på världen.”

UN News, 4 september 2026, och FN:s pressmeddelande GA/12779.

Frankrike

Jean-Noël Barrot, Frankrikes utrikesminister

I Paris samma dag, när han berättade att ministeriet slutar använda Mercator.

”En karta är aldrig helt neutral. […] Grönland ser nästan lika stort ut som Afrika, fast Afrika i själva verket är ungefär fjorton gånger större. Förvrängningarna fastnar till slut i hur vi uppfattar världen. […] Att byta karta ändrar förstås inte världen. Men att rätta en bild som förvränger den är redan att tjäna sanningen.”

Frankrikes utrikesministerium, diplomatie.gouv.fr, 4 september 2026. Översatt från franska.

USA

USA:s representant i FN

Före omröstningen. USA var det enda landet som röstade nej.

”Förslaget sägs vara ett harmlöst försök att uppdatera kartor. Men det går inte att skilja från det mycket större och mer radikala ideologiska projekt som det hör till. I stället för att ägna sig åt verkliga problem som fred, välstånd och goda relationer mellan länder debatterar FN kartprojekt från 1500-talet.”

FN:s pressmeddelande GA/12779 och FN:s utskrift av mötet, 4 september 2026.

Kartograferna

Jack Swab och Derek H. Alderman, kartografer och geografer

I tidskriften The Conversation, 13 september 2026.

”Det finns ingen kartprojektion som inte förvränger jorden, men vissa passar bättre till vissa syften. […] Ingen projektion är bäst till allt. Equal Earth passar bättre än Mercator för världskartor i undervisning, för att informera allmänheten och för politiska beslut. […] För navigering skulle Equal Earth inte fungera lika bra som Mercator.”

The Conversation, 13 september 2026. Översatt från engelska.

 Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.

Hur stort är Afrika egentligen?

Spelar det någon roll vilken världskarta vi använder?

Namn _____

Steg 1 Gissa

I par, 5 min

En kampanj kallar Mercatorkartan för världens längsta desinformationskampanj. I september 2026 röstade FN om den. Titta på Mercatorkartan på källbladet och gissa.

a Afrika har en guldkant på Mercatorkartan. Hur många Grönland (E) skulle få plats i Afrika? **Ringa in.**

Ungefär 1 | Ungefär 3 | Ungefär 14

b Vilket land är störst på riktigt, Grönland (E) eller Kongo-Kinshasa (A)? **Ringa in.**

Grönland | Kongo-Kinshasa | Lika stora

Steg 2 Kartorna

Helklass, 10 min

Titta på de två kartorna på källbladets framsida och lyssna på läraren.

c Varför ser Grönland så stort ut på Mercatorkartan? **Ringa in.**

Det ligger långt norrut | Det är jättestort | Kartan är fel

d En sjöman ska hålla samma kompassriktning hela vägen. Vilken karta passar? **Ringa in.**

Mercator | Equal Earth

Steg 3 Mercator

I par, 5 min

Läs källa 1 på källbladets baksida.

a Vem gjorde Mercator kartan för? **Ringa in.**

Sjöfarande | Skolor | Forskare

b Visste Mercator att kartan gör länderna nära polerna större? **Ringa in.**

Ja | Nej

Orden i texten som visar det: Han skriver att ...

Steg 4 FN röstar

I par, 15 min

Er uppgift

Läs rösterna på källbladets baksida. Ta en röst i taget.

1 **Skriv** vad rösten tycker, med egna ord.
2 **Ringa in** vilket slags argument det är.
3 **Kontrollera** mot kartorna och ytorna. Ringa in.

Fyra slags argument

Påverkan	Sanning	Prioritering	Funktion
kartan påverkar hur vi ser världen	kartan ska visa verkligheten rätt	något annat är viktigare	kartan ska passa det den används till

Togo

1 Rösten tycker att ...

2 Påverkan | Sanning | Prioritering | Funktion

3 Stämmer | Stämmer inte | Går inte att kontrollera

Frankrike

1 Rösten tycker att ...

2 Påverkan | Sanning | Prioritering | Funktion

3 Stämmer | Stämmer inte | Går inte att kontrollera

USA

1 Rösten tycker att ...

2 Påverkan | Sanning | Prioritering | Funktion

3 Stämmer | Stämmer inte | Går inte att kontrollera

Kartograferna

1 Rösten tycker att ...

2 Påverkan | Sanning | Prioritering | Funktion

3 Stämmer | Stämmer inte | Går inte att kontrollera

Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.

Steg 5 Ta ställning

Enskilt, 10 min

Din uppgift

Vilken världskarta ska hänga i vårt klassrum?

Skriv själv. Använd ett belägg från kartorna och en röst ur källorna, och svara någon som tycker annorlunda.

Finns det en världskarta i klassrummet? Namnet på projektionen står oftast i ett hörn.

Vår karta heter ...

Min karta. **Ringa in.**

Mercator | Equal Earth | En annan karta

1

Mitt val

Vad ska kartan på väggen användas till?

Jag väljer ...

2

Belägg från kartorna

Vad visar kartorna eller ytorna?

På kartorna ser man att ...

3

En röst

Vem i källorna stöder dig, och vad säger hen?

Det stöds av ...

4

Motargument

Vad kan någon som tycker annorlunda säga? Svara.

Någon kan invända att ...

Innan du lämnar in

Har du med allt?

- ☐ Jag har ett belägg från kartorna.
- ☐ Jag har en röst ur källorna.
- ☐ Jag har bemött ett motargument.
- ☐ Jag har sagt vad kartan ska användas till.

5 TA STÄLLNING

Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.